

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

Výchovné komponenty trestu odnětí svobody

Vedoucí práce: RSDr. Ján Mišovič, CSc.

Autor práce: Mertlová Michaela

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 4.

2015

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. 3. 2015

.....
Michaela Mertlová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce RSDr. Jánu Mišovičovi, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedené práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině a přátelům, kteří mě v průběhu studia podporovali.

Obsah

Úvod.....	6
1 Historie vězeňství na českém území od roku 1850 do roku 1992	8
2 Stav současného, českého vězeňského systému	13
2.1 Koncepce českého vězeňství	13
2.2 Vězeňská služba.....	16
2.3 Odborní pracovníci VSČR.....	18
2.3.1 Speciální pedagog	18
2.3.2 Psycholog	19
2.3.3 Sociolog	19
2.3.4 Vychovatel	19
2.3.5 Sociální pracovník	20
2.3.6 Duchovní.....	20
3 Výchovná funkce trestu odnětí svobody.....	21
3.1 Realizační komponenty výchovné funkce trestu	22
3.1.1 Socializace	22
3.1.2 Resocializace	23
3.1.3 Rehabilitace	24
3.1.4 Reedukace	24
3.1.5 Readaptace	25
3.1.6 Reintegrace	25
4 Programy zacházení	26
4.1 Pracovní aktivity	28
4.2 Vzdělávací aktivity	29
4.3 Speciálně výchovné aktivity	31

4.4 Zájmové aktivity	32
4.5 Oblast utváření vnějších vztahů	33
5 Standardizované programy zacházení se specifickými skupinami vězňů	36
5.1 Zacházení s prvotrestanými pachateli ve vazbě a trestu	37
5.2 Zacházení s mladistvými odsouzcenci	37
5.3 Zacházení s odsouzenými za nedbalostní trestné činy.....	38
5.4 Zacházení s odsouzenými ženami.....	39
5.5 Zacházení s osobami duševně nemocných, narkomany a alkoholiky	39
5.6 Zacházení s osobami s parafilii (sexuální devianti)	40
5.7 Zacházení s vězni se závažnými poruchami chování	40
5.8 Zacházení s doživotně odsouzenými	42
5.9 Program zacházení s opakovanou trestnou činností	42
5.10 Zacházení s cizinci.....	42
Závěr	44
Seznam použitých zdrojů.....	46
Seznam zkratk	49
Přílohy.....	50
Abstrakt.....	60
Abstract.....	60

Úvod

„Ukažte mi vaše vězení a já vám řeknu, jaká je vaše společnost“ (W. Churchill)

V dnešní době jsme obklopeni na stále se zrychlujícím vývojem jak v oblasti modernizace technických vymožeností, tak i v oblasti individuálních možností volby. Dnešní typ člověka touží po rozhodování o sobě samém tak po smyslu svého života. Ovšem to není zadarmo. S rostoucím individualizmem se pomalu vytrácí kontakt mezi lidmi, ztrácí se přátelství a solidarita. Dnes je člověk stále více ovlivňován a konfrontován násilím, které je prezentováno prostřednictvím některých medií. Násilí najdeme jak ve filmech, tak ve zprávách, ale vídáme ho každý den i na ulicích. Neustále přibývá situací, kdy se násilí objevuje i na veřejných místech. Tuto skutečnost podporují nejrůznější kurzy, v nichž se lidé učí používat různé formy násilí pro svou obranu. Není proto divu, že se kriminalita a násilí mezi lidmi zvyšuje.

Ve svém studiu sociální a charitativní práci jsem se v předmětu Teorie a praxe vězeňství seznámila s profesionální prací vězeňské služby v boji proti kriminalitě. Klíčové pro práci s pachateli trestné činnosti je proces resocializace, která snižuje rizika recidivy a vede je tudíž k přehodnocení svého kriminálního života. Proto jsem se rozhodla zaměřit svou bakalářskou práci na tento proces nápravy odsouzených.

Cílem bakalářské práce je popsat jednotlivé oblasti resocializace obohacené o výchovné funkce programů zacházení, které se uplatňují v praxi vězeňské služby. Styl práce je psán teoretickou formou porovnávání nejrůznějších publikací týkající se daného tématu.

Struktura mé práce obsahuje celkem 5 základních kapitol. V první kapitole se stručně věnuji vývoji českého vězeňství na přelomu roku 1850 do roku 1992. Druhá kapitola navazuje na současný stav českého vězeňství. Je podrobněji rozdělena do tří podkapitol, které se zaměřují na koncepci českého vězeňství, vězeňskou službu a personálního obsazení vězeňské služby.

Ve třetí kapitole se již zaměřuji na výchovnou funkci zacházení s odsouzenými, která je podrobněji rozpracovaná v jedné podkapitole, zabývající se komponenty výchovné funkce. Ve čtvrté kapitole popisují funkci a druhy programů zacházení, kterým jsem věnovala pro přehlednost jednotlivé podkapitoly. A v poslední páté

kapitole se věnují standardizovaným způsobům zacházení se specifickými skupinami vězňů, obohaceným o programy zacházení uplatňující se ve vězeňské praxi na území České republiky.

Z odborných publikací jsem nejčastěji vycházela z „*Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*“ od E. Biedermonové A M. Petruse, „*Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*“ od V. Černíkové, „*Kapitoly z penologie*“ od J. Sochůrka, „*Základy penologie pro policisty*“ od V. Černíkové a V. Sedláčka a z webových stránek vězeňské služby ČR.

1 Historie vězeňství na českém území od roku 1850 do roku 1992

Rok 1850, zahrnuje v sobě začátek nejstaršího období zestátněného vězeňství a soudnictví, který sahá až do 20 století. V této době přešlo řízení vězeňství z rukou státního ministerstva do odpovědnosti ministerstva spravedlnosti neboli také ministerstva práv (jedno ze čtyř ministerstev Rakousko-Uherska). Toto rozhodnutí i s drobnými úpravami trvalo až do vzniku a rozpadu Československa.¹

Ve druhé polovině 19 století vzniká zákon č.117/1852 ř.z, o zločinech, přečinech a přestupcích, který ukládal odstupňování trestu odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Obsah tohoto zákona ukládal rozdílné zacházení s vězni, jako například při zatýkání, stravování a zařazování do pracovní činnosti. Tresty vězení za přečiny a přestupky měly na starosti okresní soudy. Trest žaláře se vykonával ve věznicích soudu krajských. Tento trest se vykonával jeden rok, poté byl odsouzený přeložen do samostatných trestnic. Na českém území byly tehdy tři mužské a jedna ženská trestnice.²

V pozadí nově vzniklého zákona se postupně rozvíjí i oblast sociální pomoci. Tato sociální pomoc měla za hlavní cíl řešit úspěšnou integraci odsouzených do společnosti a eliminovat tak vzniklá dilemata a obavy ze stran odsouzených.³

Jako důležitý bod je také potřeba zmínit činnost dobrovolných spolků v oblasti vězeňského systému. Za jejich pomoci mohlo být poskytováno odsouzeným mladého věku základní vzdělání. Tato povinnost základního vzdělání byla určena i trestancům trpícím negramotností s přesahem věku (u mužů 35 let, u žen 30 let). Tento moderní typ vězeňství vycházel z progresivního vězeňského systému, jehož obsah zdůrazňoval určité zvýhodnění odsouzených závislých na stupni kriminální narušenosti a doposud dosažené nápravy. Jednalo se zpravidla o rozdělení odsouzených do třech disciplinárních tříd. V I. a II. třídě mohli být běžní odsouzení, ale i ti, kteří spáchali

¹ Přehled funkcionářů státní správy, odpovědných za vězeňství na území Čech, Moravy a Slezska v letech 1865–1918. *Historická penologie*. 2004, č. 5, 6 - 8.
Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2004/hp_04_05.pdf

² LANGR, Jiří. *Specifika resocializace závislostního chování ve věznicích*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce P. Mühlpachr.

³ I. Vězeňství habsburské monarchie (1850 – 1918). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

trestní čin poprvé maximálně do 3 let. Pokud se ukázalo, že odsouzený se chová ukázněně a nevznikl během doby trestu problém, mohla být jeho doba trestu zkrácená. Naopak ti odsouzení, kteří se v této době nazývali „zpětní“, byli potrestáni zařazením do I. třídy na celou polovinu trestu. Rozdělení odsouzených bylo patrně vidět i navenek. K tomu sloužily různé barvy nákrčníků. Vězni zařazení do prvních tříd měli určité zvýhodnění v podobě častých návštěv rodiny a také časté korespondence. V případech nevhodného chování vězňů, existovala široká škála trestů, přes důtky, odnětí výhod, půst o chlebu a vodě, nebo dokonce přeřazení do nižší třídy.⁴

Během první světové války byly věznice i trestnice takřka v zuboženém stavu. V mnoha případech nevyhovovaly ani těm nejnужnějším bezpečnostním standardům. Válkou poničené budovy se neopravovaly a ve velké části ani neudržovaly. V roce 1918 přešel veškerý zděděný vězeňský systém Rakouska-Uherska do rukou Československé republiky. Až rokem 1921 se postupně začaly měnit a upravovat tehdejší předpisy. S novými změnami byl zaveden vzdělávací kurz pro dozorce (do té doby byli dozorci přijímáni bez odborného vzdělání). V tehdejší době měla Československá republika na sedm věznic určených k trestům od 1 roku až po doživotí, dále jeden ústav v Košicích, jenž byl převážně určen pro chlapce odsouzené k polepšovací výchově. Také existovalo 36 věznic sborových soudů, pro tresty od jednoho měsíce do jednoho roku a 388 přestupkových věznic pro krátkodobé tresty. Ovšem všechny tyto budovy, jak už bylo zmíněno, nevyhovovaly tehdejším normám a potřebám. Jednou z důležitých změn oproti dřívějšímu systému, byla změna v postupech rozdělování trestanců do věznic. Zavádí se třídění vězňů podle jejich povahy trestného činu. Dochází tak k diferenciaci vězeňských zařízení. Další změna nastala v oblasti péče o odsouzené. Zcela se opouští od tradičních způsobů zacházení a základního vzdělání odsouzených. Zcela nově se přechází ke komplexnějšímu výchovnému působení. V roce 1922 vyvrcholil poválečný růst zločinnosti, což způsobilo přeplnění vězeňských ústavů. Největším problémem

⁴ LANGR, Jiří. *Specifika resocializace závislostního chování ve věznicích*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce P. Mühlpachr.

poválečného růstu zločinnosti bylo sdružování trestanců ve velkých skupinách, čímž se nevytvářela žádoucí změna v chování.⁵

Po rozpadu Československé republiky a vzniku Protektorátu Čech a Moravy, zůstal vězeňský a justiční systém se základní legislativou zachován. Každý podaný návrh Protektorátem Čech a Moravy na jakoukoliv legislativní změnu, musel zprvu projít řádným šetřením a kontrolou. Na základě těchto kontrol byla nová vyhláška či norma schválena za platnou samotným říšským Protektorem. Což znamenalo určitou působnost pověřence říšského protektorátu v ministerstvu spravedlnosti, který sledoval a koordinoval činnost ministerstva s německými úřady. Vězeňská zařízení byla z velké části použita pro potřeby německé justice a tajné státní policie neboli gestapa. Tyto orgány měly výhradní pravomoc řešit trestné činy proti Velkoněmecké říši. To znamenalo, že i občané protektorátu spadali pod jejich jurisdikci. V jednotlivých věznicích i trestnicích existovalo dvojí vedení. První vedení bylo protektorátní, které zajišťovalo především provozní činnost. Veškerý personál protektorátní správy musel složit slib věrnosti vůdci Velkoněmecké říše Adolfu Hitlerovi a úspěšně složit zkoušku z německého jazyka. Druhé vedení bylo německé, neboli říšské, které zajišťovalo jejich využití pro vazební účely nacistických soudů a vyšetřovací účely gestapa.⁶

Po osvobození z nacistické okupace rozhodovali o umístování odsouzených do vězeňských zařízení národní výbory. Až koncem roku 1945 se správa a řízení věznic a ústavů vrátila do rukou ministerstva spravedlnosti.⁷

Období druhé světové války nepřineslo žádné zvláštní přínosy či posuny pro vězeňský systém. Československá republika prošla po druhé světové válce několika fázemi a to především od roku 1945 až do roku 1948, kdy docházelo k názoru obnovit vězeňský systém na demokratických principech, jako nástroj trestu. Na základě demokratického principu se zakládaly instituce a mechanismy, které byly řízeny a kontrolovány politickou i občanskou činností. K uplatnění nové formy vězeňství

⁵ LANGR, Jiří. *Specifika resocializace závislostního chování ve věznicích*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce P. Mühlpachr.

⁶ III. Vězeňství v Protektorátu Čechy a Morava (1939 - 1945). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

⁷ IV. Obnova československého vězeňství (1945 – 1952). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

přispěla celá řada negativních vlivů. Jednalo se především o problém přeplněných věznic a trestnic. Proto došlo k zavedení nucených prací mimo vězeňská zařízení. Další fáze ve vývoji vězeňství nastala roku 1948. V tomto roce se vězeňství mění v součást represivního aparátu komunistického režimu, díky kterému byla ve velké míře omezena základní lidská práva, občanská práva vězňů ve výkonu trestu. Zlegalizoval se „třídí“ princip, který umožňoval rozdílné přístupy k vězňům. Převážně bylo podporováno kruté zacházení s politickými vězni, jejichž počet rapidně narůstal. Nárůst retribučních vězňů se zaznamenával až do počátku roku 1953, kdy Československá republika uvedla konečný a zároveň nejvyšší počet politických vězňů ve své době. Jednalo se zhruba o 46 000 trestanců umístěných ve 355 věznicích.⁸

S rokem 1953 bylo vězeňství převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti. Tato změna, ale netrvala dlouho a koncem téhož roku byla tato působnost zrušena a přenesena na ministerstvo vnitra. S novými způsoby byl ve vězeňství vydán Řád nápravných zařízení, který stanovil změnu ve struktuře nápravných zařízení. Ty byly rozlišeny do 6 typů a to podle stupně střežení. Do jednotlivých strukturovaných typů se odsouzení zařazovali na základě povahy a závažnosti trestního činu. Roku 1955 byl vydán Řád pro nápravně pracovní tábory, který stanovuje 4 základní typy pracovních táborů. Jednotlivé kategorie odsouzených byli od sebe odděleni ubytováním a zaměstnáním, které vykonávali v nápravných táborech.⁹

V polovině 60 let dochází k takzvané reformě vězeňství, která vznikla z důvodu mezinárodních požadavků vězeňství. S reformou byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v rámci standardních a minimálních pravidel pro zacházení s odsouzenými, které doporučuje OSN. Vydaný zákon zařazoval odsouzené na základě soudního rozhodnutí do třech nápravných skupin. Do I. skupiny, byli zařazeni ti odsouzení, kteří svými trestními činy nejméně ohrožovali dosavadní společnost. V II. nápravné formě byli odsouzení, se závažnějšími trestními činy, ale i ti co během 10 let spáchali úmyslný trestný čin. A v neposlední řadě III. stupeň obsahoval ty odsouzené, kteří se provinili vůči republice i pachatele s těmi nejzávažnějšími

⁸ Nástin vývoje československého vězeňství v letech 1948 – 1989. *Historická penologie*. 2004, č. 5, s. 1-2. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2004/hp_04_05.pdf

⁹ V. Československé vězeňství podle sovětského vzoru (1953 – 1965). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

trestními činy. Podle znění nového zákona doporučeného OSN bylo možné do sféry vězeňství přijímat středoškolsky i vysokoškolsky vzdělané lidi, jako pracovníky v oblasti sociální práce, pedagogiky, psychologie a výchovné činnosti.¹⁰

Důležitým krokem ve vývoji veškerého vězeňství na našem území je reforma českého vězeňství, po roce 1989, kdy byla udělena amnestie za trestné činy proti republice a i na některé lehčí trestní činy. Celkem během amnestie bylo propuštěno na 58 vězňů. S udělenou amnestií vzniká takzvaná komise České národní rady, která spolu s dalšími organizacemi prošetřovala stížnosti, ze strany vězňů, související s ústavním režimem. Klíčová je také široká amnestie udělená novým prezidentem Václavem Havlem, kdy ve věznicích zbylo na 6000 vězněných osob z předchozího počtu pohybujícího se kolem 22 000 vězňů.¹¹

V roce 1991 byla vypracovaná Koncepce rozvoje vězeňství, která měla za hlavní cíl vytvořit moderní vězeňský systém, zakotvený v širokém systému sociální péče, ale i v systému represivních orgánů státní moci. V tomto duchu zpracování nových Evropských pravidel i humánních tradic je vydán nový zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, který řeší Sbor nápravné výchovy ČR. Tento zákon reformoval organizaci, řízení i výkon Českého vězeňství.¹²

¹⁰ LANGR, Jiří. *Specifika resocializace závislostního chování ve věznicích*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce P. Mühlpachr.

¹¹ VII. Reforma českého vězeňství (1990 – 1992). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

¹² LANGR, Jiří. *Specifika resocializace závislostního chování ve věznicích*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce P. Mühlpachr.

2 Stav současného, českého vězeňského systému

2.1 Koncepce českého vězeňství

K současnému stavu českého vězeňství vedla dlouhá léta transformace vězeňského systému. Tato transformace, způsobila zásadní změny ve vývoji českého vězeňství, a co je pozoruhodné, byla splněna relativně za velmi krátkou dobu, oproti vývoji vyspělé Evropy. Zděděný systém z předchozích let disponuje řadou zastaralých kritérií, a proto je žádoucí zcela změnit dosavadní filozofii trestu odnětí svobody a celkově přeorganizovat samotné základy vězeňského systému. Základem úplné transformace vězeňského systému byla Koncepce českého vězeňství roku 1991. Tato koncepce odhalila českému systému řadu výhod a ve velké míře se dokonce český stát nechal inspirovat zahraničními modely, které pomohly vězeňský systém přenést do modernější a standardní oblasti. Pro naplňování koncepce byl vytvořen legislativní rámec, který pomáhal zformovat důležité body jak v organizační sféře, tak i částečně v rámci materiálních podmínek. Koncepce českého vězeňství viděla zásadní transformaci v těchto oblastech: V decentralizaci řízení, v humanizaci, demilitarizaci, depolitizaci. Dále se snažila podle legislativních norem zajistit adekvátní materiální podmínky a tak úspěšně vést řádnou správu vězeňství. Tato koncepce v průběhu nastávajících let, byla jen částečně naplněna. A to především v oblasti humanizace zacházení s vězni. Způsob zacházení s pachateli vyjadřuje určitý vztah společnosti k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám. Na druhé straně v malé míře naplnila oblast decentralizace řízení a bohužel nevytvořila adekvátní materiální podmínky pro řádnou správu vězeňství. Důvod pro nesplnění cílů je neustálý vývoj na celém světě i ve vyspělé Evropě. Nelze se tedy divit, že nová Koncepce není připravená řešit problémy a dilemata moderní doby. Převážně se jedná o dilema kolísání penologických konceptů mezi tendencí dekriminálizace na jedné straně a mezi prosazováním práva a pořádku na druhé straně. Vzniká rozdílný názor na „zacházení versus odplata“. K vyřešení tohoto problému nenapomáhá ani fakt neustále měnící se situace v ekonomické oblasti, i změny v mezinárodním politickém kontextu. Důležitou roli ve vývoji českého systému vězeňství hrál vstup České republiky do EU. Z výše uvedených důvodů se vytvořil prostor, pro zpracování a formulování nové koncepce. V roce 2005 byla Generálním ředitelstvím vězeňské služby ČR vydána Koncepce českého vězeňství do roku 2015, která reaguje na nové souvislosti a podmínky, v nichž se české vězeňství nachází. Tato nová koncepce pomáhá českému vězeňskému systému stanovit si své priority a určit si další

směřování. Důležitými prameny a východisky pro další vývoj českého vězeňství jsou doporučení Evropské rady. Rovněž dalším pramenem je legislativní rámec, který předpokládá určité legislativní změny, pro vytvoření dostatečného prostoru pro realizaci koncepčních záměrů. Důležitý je i penologický výzkum, který Koncepti poskytl teoretická východiska. Vycházení ze základů teoretických výzkumů Institutu pro kriminologii, sociální prevenci, z vlastní praxe i ze zahraničních zkušeností jiných států s programem vězeňského systému. Dalším aspektem je i současná úroveň systému a prognózy studií zahraničních zkušeností¹³

Koncepce českého vězeňství do roku 2015 si stanovila tyto strategické cíle:

- *Koncipování a naplnění nové bezpečnostní doktríny, jejímž základem bude komplementární působení prvků vnější bezpečnosti a bezpečnosti dynamické, zajištění přiměřené míry bezpečnosti a bezpečí pro společnost, vězně a vězeňský personál.*
- *K objektivnějšímu posuzování a efektivnější eliminaci rizik, představovaných jednotlivými vězněnými osobami, koncipovat a realizovat nově diagnostikování, klasifikaci a umísťování vězněných osob; přitom akceptovat principy založené na metodě hodnocení rizik a potřeb.*
- *Činit kroky k dalšímu zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou České republiky.*
- *Zjednodušit strukturu vězeňských zařízení, přičemž základ této struktury budou tvořit pouze tři typy věznic, a to věznice pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem, věznice pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou a vazební věznice.*
- *Na základě zkušeností z rozvinutých vězeňských systémů zvýšit zásadně účast odborných diagnostických pracovišť vězeňské služby při zařazování a přeřazování odsouzených do typů věznic.*
- *Zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězněných osob směřující k rozšíření možností zaměstnávání, přitom počítat též se zaměstnáváním během výkonu vazby.*

¹³ *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015: Účel a cíl* [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, 21.9.2005 [cit. 2015-02-04].

Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf

- *Činit kroky k žádoucím změnám vězeňské architektury, a to především s cílem modernizace vězeňských zařízení, případně výstavby nových.*
- *Být moderním, dynamickým systémem, jenž je otevřen odůvodněným změnám. K tomu orientovat vztahy s veřejností, s institucemi a organizacemi, včetně Koncepce aktivních zahraničních kontaktů.*
- *V návaznosti na koncepční změny ve zdravotnictví veřejném a s ohledem na specifické potřeby vězeňství dořešit systém zdravotnické péče o vězněné osoby i personál.*
- *Činit kroky k tomu, aby případný další nárůst (nebo stagnace) počtu vězněných osob nebyl důvodem k rezignaci na dosažení strategických cílů¹⁴*

Podle mého názoru strategické cíle Koncepce jsou pochopitelné a reálně splnitelné. Dnešní moderní společnost se rychle vyvíjí a s tím se musí modernizovat i přístup k vězňům jak v oblasti programů zacházení, tak i v bezpečnosti naší společnosti. Dnešní svět nabízí řadu moderních technologií a nápadů, jak cílů dosáhnout. Od řady technologických prvků jakož jsou modernější sledovací zařízení, detekční systémy a počítače, až po řadu seminářů pro prevenci a následnou obranu v případě napadení. Velmi oceňuji, že většina takových seminářů umožňuje účastnit se i veřejnosti. Já sama osobně jsem se takového semináře zúčastnila a mohu jen potvrdit, že dnes není důležité, že umím nějaký ten chvat, ale velmi důležitá je prevence svého okolí. Toto si myslím, že i platí ve vězeňské službě. Všimát si například maličkostí a náznaků hrozícího se nebezpečí. Důležitý je též cíl modernizace věznic. I vězni jsou lidé, proto je nutné vytvořit takové humánní a přijatelné prostředí, aby byla možnost realizace řádné nápravy. Adekvátní je i nápad zjednodušit a vytvořit takový systém, který odolá sebemenším potížím v nárůstu či stagnaci počtu vězeňských osob nebo dokonalejšího a odbornějšího posuzování trestaných osob. Důležité je také si neustále uvědomovat, že doba jde dál a tím bude zapotřebí neustále tyto strategické cíle upravovat, aby vyhovovali budoucím standardům nadcházející společnosti.

¹⁴ *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015: Filozofie trestu a strategické cíle vězeňské služby ČR [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, 21.9.2005 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf*

2.2 Vězeňská služba

Vězeňská služba České republiky byla vytvořena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o vězeňské a justiční stráži České republiky. Cílem této služby je zajištění výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence.

Dnes se tato služba provozuje zhruba ve 37 vězeňských zařízeních. Z tohoto počtu je 10 vazebních věznic, 25 věznic a 2 detenční ústavy¹⁵

Vazební věznice se snaží plnit zákonem stanovený účel vazby tak, aby byla vykonána v souladu s právními předpisy. Výkon vazby je uskutečňovaný v klasickém i zmírněném režimu. Ve zmírněném režimu se odsouzení mohou v určitém čase volně pohybovat a dokonce se i stýkat s ostatními obviněnými umístěnými ve stejném oddělení.¹⁶

Úkolem věznice je zajistit trest odnětí svobody tak, aby plnil svůj účel a byl vykonán řádnou právní cestou. Podle právní normy se věznice dělí na základní čtyři typy podle charakteru střežení a bezpečnosti. Z pravidla se rozdělují od nejmírnějšího až po nejpřísnější stupeň, a to: (A) s dohledem, (B) s dozorem, (C) s ostrahou a (D) se zvýšenou ostrahou. V rámci věznic existují i zvláštní oddělení pro matky s dětmi, či pro mladistvé delikventy.¹⁷

Ústavy pro výkon zabezpečovací detence zajišťují průběh terapeutického a výchovného působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence. Tento výkon probíhá v ústavech se zvláštní ostrahou obsahujících různou škálou odborných programů, jakou jsou například vzdělávací, rehabilitační, léčebné, výchovné programy.¹⁸

¹⁵ *České věznice: Vězeňská služba České republiky*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2008. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf

¹⁶ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. *Úkoly, organizace a řízení vězeňské služby české republiky: Úkoly Vězeňské služby České republiky* [online]. 2014, č. 54 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

¹⁷ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. *Úkoly, organizace a řízení vězeňské služby české republiky: Úkoly Vězeňské služby České republiky* [online]. 2014, č. 54 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

¹⁸ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. *Úkoly, organizace a řízení vězeňské služby české republiky: Organizace a řízení Vězeňské služby České republiky* [online]. 2014, č. 54 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z:

Hlavními úkoly vězeňské služby jsou následující:

- Spravuje a střeží vazební věznice, věznice s výkonem trestu i detenční ústavy
- Převádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, odnětí svobody a zabezpečovací detence.
- Působí na odsouzené prostřednictvím programů zacházení s cílem vytvořit nový nekonfliktní způsob života.
- Zabezpečují úkoly při odhalování trestné činnosti
- Provádí výzkumy v oboru penologie
- Vytváří podmínky pro pracovní činnost odsouzeným
- Vede evidenci odsouzených na území ČR
- Provozuje hospodářskou činnost s cílem zaměstnávání odsouzených osob
- Plní úkoly z vyhlášených mezinárodních smluv
- Zajišťuje vzdělávání pro příslušníky vězeňské služby i pro odsouzené ve výkonu trestu
- Poskytuje zdravotnickou službu pro odsouzené.¹⁹

Pro správné a úplné zajištění výše uvedených úkolů, se vězeňská služba dělí na tři organizační struktury. Na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu.

Vězeňská stráž zajišťuje převádění a eskort odsouzených ve výkonu trestu. Dále střeží a zajišťují kázeň a pořádek ve vazebních věznicích, věznicích a detenčních ústavech.

Justiční stráž hlídá pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelstev a ministerstev. Správní služba zajišťuje a zabezpečuje organizační, ekonomickou, zdravotnickou, výchovnou a celou řadu dalších odborných činností.²⁰

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistic%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

¹⁹ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. *Úkoly, organizace a řízení vězeňské služby české republiky: Úkoly Vězeňské služby České republiky* [online]. 2014, č. 54 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistic%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

²⁰ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 6-7. ISBN 9788073722043.

2.3 Odborní pracovníci VSČR

Kvalita účinné resocializace vězňů ve velké míře souvisí s kvalitou personálu. Jde především o osobní vyzrálou, etickou úroveň a sociální citění pracovníků, kteří se dostávají do každodenního, přímého styku s odsouzenými. Jejich cílem je snaha profesionálního působení na změnu negativních, vžitých hodnot a postojů trestaných osob. Proto není divu, že Evropská vězeňská pravidla, tomuto personálu připisuje určitou vážnost. Zaměstnanci vězeňské služby mají povinnost jednat s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, rázně a rozhodně, v případech nedůstojného nebo ponižujícího zacházení s odsouzenými zasahují a respektují práva odsouzených. Úkolem vězeňského personálu je zajištění optimálního sociálního klimatu, ve kterém se úspěšně dá plnit penitenciární proces.

V každé věznici či vazební věznici přicházejí do přímého styku tyto zaměstnanci:

- Vedení věznice (ředitel věznice a jeho zástupci)
- Výchovní pracovníci (vychovatelé, dozorcí)
- Specialisté (psychologové, sociální pracovníci, duchovní, atd.)
- Pracovníci eskortní a strážní služby
- Zdravotnický personál²¹

2.3.1 Speciální pedagog

Tento pracovník jednotlivě u každé svěřené osoby ve výkonu trestu zaručuje na základě komplexní zprávy odbornou úroveň v oblasti realizace programu zacházení. Další náplní jeho práce je usměrňování výkonu práce vychovatelů a pedagogů volného času. Dále provádí pedagogickou diagnostiku, poskytuje poradenskou pedagogickou činnost, realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc. Také se podílí na udělování návrhů k rozhodování o přerušení výkonu trestu, dočasně opouštění věznice a povolování volného pohybu mimo věznici.²²

²¹ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>

²² SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 12. ISBN 9788073722043.

2.3.2 Psycholog

Provádí a zpracovává psychologickou diagnózu vězňů, píše posouzení vězňů v rámci komplexní zprávy a doporučuje u jednotlivých odsouzců programy zacházení. Současně se podílí na zpracování těchto programů. Rovněž provádí orientační pohovory s odsouzenými, poskytuje poradenskou psychologickou pomoc, podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření, vyjadřuje se k návrhům o rozhodování úlev odsouzeným. Vybraní psychologové se rovněž podílejí na přijímacím řízení zaměstnanců vězeňské služby, aby na základě psychologického vyšetření vyhotovili profil uchazeče.²³

2.3.3 Sociolog

Provádí poradenskou a analytickou činnost na úseku personální práce. Dále vytváří průběžné analýzy sociálních vztahů mezi odsouzcem a personálem vězeňské služby. Dále se podílí na rozhodování o zařazení odsouzeného do seznamu objektů možného napadení, vytypovává konfliktní a psychicky labilní jedince a zkoumá příčiny vzniku mimořádných událostí.²⁴

2.3.4 Vychovatel

Jeho úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací a preventivní činnost zaměřená na rozvoj osobnosti. Podílí se i na socializaci a resocializaci odsouzených. Vychovatel denně pracuje s vězni, pomáhá jim řešit jejich problémy a požadavky. Při práci s odsouzenými především plní tyto úkoly:

- Podílí se na hromadě organizovaných akcí
- Dbá na kázeň odsouzených
- Vede si osobní karty odsouzených a provádí průběžné poznámky
- Upozorňuje vězeňský personál na odsouzené se sklony k sebepoškozování, útěkům, pachatele násilného jednání, na odsouzené s psychickými poruchami

²³ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 13. ISBN 9788073722043.

²⁴ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 14. ISBN 9788073722043.

- Podílí se na zkoumání příčin mimořádných událostí a navrhuje opatření k jejich vyřešení²⁵

2.3.5 Sociální pracovník

Úkolem sociálního pracovníka je samotná sociální práce zaměřená na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Zároveň dbá na to, aby byla zajištěna kvalita poskytovaných služeb. Dále se podílí na vytváření programů zacházení a zpracovává diferenciaci odsouzených. Vyhodnocuje účinnost programů zacházení a navrhuje jejich změny, je garantem kontinuální sociální práce, udržuje kontakty s orgány státní správy, s církvemi a podobně.²⁶

2.3.6 Duchovní

Začátkem devadesátých let byla v českých věznicích obnovena duchovní služba, jejímž základním posláním je zprostředkovat vězňům lidské přijetí, které umožní odsouzeným dojít k pravdivému sebepoznání a otevírá pomyslné dveře možností osobního růstu.²⁷

Dnes je ve věznicích i vazebních věznicích poskytována duchovní služba, která je zajištěna profesionály duchovní služby a to vězeňskými kaplany i dobrovolnou duchovní službou. Kromě realizace duchovní služby se též podílí na vytváření a aplikaci výchovných programů.²⁸

²⁵ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 16. ISBN 9788073722043.

²⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 15. ISBN 9788073722043.

²⁷ HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1996, 55 s. ISBN 8070402350.

²⁸ Duchovní služba ve věznicích ČR. In: *Vězeňská služba ČR* [online]. 2010 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/duchovni-sluzba-1287/zakladni-informace/english-summary-prison-pastoral-care-6573>

3 Výchovná funkce trestu odnětí svobody

Výchovná funkce vzniká v určité etapě vývoje společnosti, kdy na základě získaného množství zkušeností s trestem i s jeho účinností vzniká určité očekávání od trestání. Často je tato výchovná funkce spojovaná s relativní teorií trestu, která obsahuje účel a cíl trestu, užitečné pro naši společnost. Ukládané tresty a jejich výchovná funkce je obsažena v trestním zákoně (ustanovení § 23), který ustanovil trest jako účel chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchaní trestné činnosti a vychovat ho k tomu, aby vedl řádný život. Tudíž cílem a prostředkem výchovné funkce je úspěšný návrat odsouzeného do běžného, civilního života. K realizaci této funkce a úspěšného začlenění odsouzeného je řada systémových aktivit, podmínek a zásad, které se uplatňují tak, aby trest odnětí svobody měl výchovný účinek. Tyto podmínky, zásady jsou obsaženy a zahrnuty ve výchovných programech neboli, také v programech zacházení.²⁹

Výchovná funkce má v sobě řadu specifík či dokonce zvláštností, díky kterým se odlišuje od běžné výchovy. Lze tyto zvláštnosti shrnout do několika bodů:

- Vězeňský personál pracuje nepřetržitě s odsouzenými 24 hodin denně, což znamená, že mají reálnou možnost neustále kontrolovat, ovlivňovat i hodnotit chování odsouzených.
- Na realizaci výchovné funkce se musí podílet na jedné straně odsouzený, tak i na druhé straně profesionální pracovník a to ideálně ve stejné míře.
- Režim výkonu trestu odnětí svobody otevírá možnost k prosazování výchovných vlivů, které jsou ve své míře přísnější a méně dobrovolné.
- Především u mladistvých pachatelů je možnost využívat funkční vzory a imitace chování.
- Výchovný systém je oproti běžně dostupné výchovy daleko více strukturovaný, kooperativní a uzavřený.³⁰

²⁹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380.

³⁰ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 36 s. ISBN 80-7251-104-1

3.1 Realizační komponenty výchovné funkce trestu

Než vyjmenuji základní komponenty výchovné funkce, je zapotřebí si nejprve vysvětlit a uvést pojem socializace.

3.1.1 Socializace

Člověk se na svět rodí jako individuum svého druhu, který si sebou přináší určitý systém vrozených sklonů, na nichž se celý proces socializace odehrává.³¹ Aby jedinec společensky obstál, musí projít zdoluhavou a náročnou socializací. Což znamená schopnost přiměřeného plnění rolí a komunikace se sociálním prostředím. Tento proces vyžaduje nejen společnost, ale i sám život.³²

Socializace je univerzální kulturní a komplexní jev, odehrávající se v novorozeneckém věku v rodině, dále pokračující ve škole a v zaměstnání, ovlivněný masmédií, pracovní či zájmovou činností. Základem je vytvoření primární socializace, jejíž složkou je rodinná výchova. Tato výchova je v podstatě jako sociální učení, které je navíc zprostředkované školou či společenskými institucemi. To znamená získávání zkušeností v sociálních zkušenostech vycházející ze sociální interakce matka-dítě. Primární socializace má řadu specifických úkolů, které lze shrnout do několika bodů:

- Osvojení si základních kulturních návyků (hygiena, slušné chování, sebeobsluhy)
- Osvojení mluvené řeči
- Orientace v hodnotách dané kultury
- Převzetí role svého pohlaví a věku
- Přijmutí určité míry chování a sebeovládání³³

Na primární socializaci navazuje socializace sekundární, která doplňuje a zároveň naplňuje nejrůznější úkoly jedince v různých etapách životního cyklu.³⁴

³¹ NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, s. 101. ISBN 978-80-200-1679-9.

³² NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011, s. 214. ISBN 9788073874438.

³³ NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, s. 101-104. ISBN 978-80-200-1679-9.

3.1.2 Resocializace

„Pojem resocializace znamená nutnost zbavit jedince společensky nežádoucích asociálních tendencí, vedoucí často ke kriminalitě.“³⁵ Cílem je navázat a znovu spojit přetržené řetězce socializace a to tam, kde došlo k narušení. Důležité také jsou pokusy formovat budoucí život odsouzeného tak, aby začlenění do běžného života bylo reálné a bezproblémové. Problémy a úskalí procesu resocializace ve výkonu trestu odnětí svobody jsou bohužel častá. A to z důvodů nesnadné diagnostiky a analýzy počátku dysfunkce. Většina dysfunkčních počátků se vyskytuje již v raném dětství či v dospívání. Na základě potvrzujících informací o počátku poruchy je nasazena adekvátní resocializace, která je ve většině případů u mladistvých pachatelů úspěšnější. U dospělých recidivistů je proces resocializace velmi složitý a komplikovaný. Důvodem těchto komplikací jsou již vžitá kriminální návyky, které se dost často špatně mění. V takových situacích je nutné se zaměřit na systematické, korektivní změny v kriminálním chování pachatele.³⁶

Rychlost a charakter průběhu socializace závisí především na čtyřech bodech:

- Adaptace dané osoby na sociální změnu.
- Ochotě změnit hodnotovou orientaci, přijmout dané sociální normy, vzory chování a naučit se akceptovat autority.
- Míra odlišnosti nového sociálního prostředí od zažitého původního prostředí pachatele
- Otevřenost sociálního systému vůči jedinci³⁷

Resocializace, neboli také „převýchova“ se vyskytuje v platné zákonné úpravě VTOS v ČR do roku 1999. Pojem resocializace byla ve vězeňské praxi chápána jako

³⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011, s. 219. ISBN 9788073874438.

³⁵ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011, s. 219. ISBN 9788073874438.

³⁶ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 101 s. ISBN 80-7251-104-1

³⁷ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 9. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158.

druhotná či korektivní socializace jedinců, u nichž se během vývojových etap vyskytly různé nedostatky, či nepříznivé podmínky nebo byli vychováni v antisociálním prostředí. V roce 1989 by proces resocializace direktivně až nátlakově realizován, bez ohledu na potřeby a možnosti odsouzených. Problém viděli ve způsobu realizace procesu resocializace a jejich resocializačních programů. To vedlo k úpravě pojmu resocializace a byl nahrazen slovem zacházení.³⁸

3.1.3 Rehabilitace

Pojem označující také ozdravení, obnovení v penologickém pojetí, což znamená posun odsouzeného na stupeň životních hodnot, jako jsou sociální, právní i tělesné pozice, které odsouzenému navrácí ztracenou „pověst“ slušného člověka, s určitou úrovní etického i mravního myšlení a chování. Je to tedy proces formování společenského postavení odsouzeného ve společnosti po vykonání trestu.³⁹

Rehabilitace je speciální pedagogický postup, který upravuje a obnovuje společenské vztahy, praktické dovednosti a schopnosti a poskytuje i řadu možností seberealizace postiženého jedince.⁴⁰

3.1.4 Reedukace

Penitenciární reedukace je renovujícím a korektivním výchovným procesem, jejímž cílem je působit na myšlení a vědomí odsouzeného k odpovědnosti zásadního popření blokovaných souborů všech životních momentů.⁴¹

³⁸ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 144. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380.

³⁹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 102 s. ISBN 80-7251-104-1

⁴⁰ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 10. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158.

⁴¹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 101 s. ISBN 80-7251-104-1

3.1.5 Readaptace

Readaptace je systematický a cílevědomý postup přípravy odsouzených na přijetí dnešních náročných podmínek stanovené zákonem, pro nekriminální život odsouzeného.⁴²

3.1.6 Reintegrace

Reintegrace je komplexním, úspěšně dokončeným výchovným procesem, který odsouzenému dává velkou šanci začít nový život a to bez kriminální zátěže a v neposlední řadě poskytuje odsouzenému možnost se vyrovnat a zúčtovat se svojí kriminální minulostí.⁴³

Pojmy jako reedukace a readaptace specifikují a rozšiřují široké spektrum resocializace, ovšem dnes je důležitější praxe, ve které je podstatné to, co se za nimi skrývá. Dospělého odsouzeného jedince nelze „převychovat“, neexistují pro tuto převýchovu důležité prostředky, aby se jedinec takzvaně „vyléčil“. Ovšem co je důležité, jsou cílené postupy pro snižování rizik, kterých je odsouzený nositelem a která by ho mohla v budoucnosti vést k opětovnému páchání trestních činů.⁴⁴

⁴² ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 101 s. ISBN 80-7251-104-1

⁴³ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 102 s. ISBN 80-7251-104-1

⁴⁴ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 11. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158.

4 Programy zacházení

Nejobecnější principy a přístupy pro zacházení s vězni jsou stanoveny Evropskými vězeňskými pravidly (EVP). Od roku 1992 se EVP stala trvalou součástí demokratizačního a humánního procesu, součástí výchovné práce i se nachází v programech zacházení s odsouzenými v českém vězeňství. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody v §2 odstavec 2, stanovuje povinnost nahlížet na odsouzeného jako na člověka, jehož lidská důstojnost nesmí být ponižovaná, ani degradovaná. V zacházení s pachateli je zakázána diskriminace vězňů na základě rasy, pohlaví, barvy pleti, jazyka, náboženského vyznání, politických názoru a podobně.⁴⁵

S vězni ve výkonu trestu se jedná tak, aby jim bylo zachováno jejich zdraví, podporují se jejich dovednosti a postoje, které jim mohou pomoci k návratu do společnosti a vést bezproblémový nekriminální život. Na tyto povinnosti vůči vězňům se musí nahlížet i při sestavování programů zacházení.⁴⁶

Trest odnětí svobody musí být prováděn v právně odpovídajících mravních i materiálních podmínkách, které zabezpečují humánní, avšak cílené, přísné a soustavné odborné zacházení.⁴⁷

Každý vězeň ve výkonu trestu má povinnost dodržovat vnitřní řád věznice. A to zejména musí plnit příkazy zaměstnanců VS, dodržovat pořádek a kázeň, plnit úkoly z programů zacházení, podrobovat se osobním prohlídkám i prohlídkám osobních věcí, musí dodržovat slušné chování, nesmí pronášet a vyrábět nebo dokonce uchovávat nedovolené předměty, které by mohly sloužit k útěku, či k napadení jiné osoby a podobně. Zároveň má právo na individuální přístup a zacházení v rámci výchovného či vzdělávacího programu. Program zacházení obsahuje pracovní, vzdělávací, terapeutické a zájmové aktivity s diferencovaným přístupem ke každému odsouzenému při jejich

⁴⁵ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 76 s. ISBN 80-7251-104-1

⁴⁶ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 15. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁴⁷ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 76 s. ISBN 80-7251-104-1

realizaci. Složení programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu.⁴⁸

Program zacházení obsahuje formovaný cíl působení na odsouzeného s příslušnými metodami zacházení. Při zařazování trestané osoby do jednotlivých programů se přihlíží k délce trestu, k charakteristice osobnosti vězně a k příčinám jeho trestné činnosti. Program je stanoven na začátku výkonu trestu a podle typu věznice je periodicky vyhodnocován. Jednotlivé programy zacházení se zpracovávají na základě komplexní zprávy jednotlivých osob. Ta slouží jako evidenční pomůcka, ve které jsou zachyceny podstatné skutečnosti při plnění účelu výkonu trestu a vazby. Každý odsouzený má možnost zvolit si z programů, které mu věznice nabídne a které považuje za vhodné pro daného vězně. Pokud ovšem nastane situace, kdy si odsouzený nevybere žádný nabízený program zacházení, je mu určen minimální program stanovený vnitřním řádem věznice.⁴⁹

Hlavním cílem programů zacházení je vytvořit takový předpoklad, který by vedl k úspěšné reintegraci. Jsou to zejména:

- Pracovní programy
- Vzdělávací programy a aktivity
- Volno časové aktivity
- Terapeutické programy
- Programy vedoucí k výcviku zvládání konfliktních situací či tréninky zvládání agrese
- Sociálně právní poradenství – pomoc při řešení sociálních problémů
- Extramurální programy – jako jsou povolené vycházky či přerušení výkonu trestu
- Obecné metody – předpisy a normy stanovené zákonem upravující kázeň, pořádek, práva a povinnosti i hygienu odsouzených

⁴⁸ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 43. ISBN 9788073722043.

⁴⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 30. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

- Speciální programy a aktivity – metody zaměřené na individuální i skupinovou práci s odsouzenými
- Oblast utváření vnějších stavů⁵⁰

4.1 Pracovní aktivity

Zařazení odsouzených do zaměstnání je povinné. Tato pracovní povinnost se nevztahuje na odsouzené starší 65 let, plně invalidní i na aktuálně nemocné. Odsouzený je zařazen do pracovního poměru na základě rozhodnutí ředitele věznice, a to na doporučení odborníků vězeňského personálu, kteří ve svém posudku zohledňují zdravotní způsobilost, profesní i intelektuální předpoklady jednotlivých trestaných osob. Odsouzený se řídí obecnými pracovněprávními předpisy. Za odvedenou práci odsouzenému náleží příslušná odměna, ze které se sráží závazky vězněné osoby. Ty představují například výživné na děti, úhrady škod vzniklých trestní činností, soudní nákladu a další srážky stanovené pracovněprávními předpisy. Rozsah i pořadí srážek určuje vnitřní předpis. Zbylá částka pracovní odměny se dále rozděluje na dvě poloviny, a to na kapesné a část úložnou. Úložná část slouží k plnění dalších závazků nebo je posílána rodině odsouzeného jako příspěvek. Veškerá nastřádaná úložná část se odsouzenému vyplatí v den jeho propuštění.⁵¹

Cílem pracovních aktivit je vytvoření pracovních návyků u těch odsouzených, kteří doposud žádnou práci nevykonávali, a tudíž žádnými pracovními návyky nedisponují a současně se snaží o uchování návyků i u těch, kteří před trestnou činností pracovali. Odpovídající mimovězeňský standard i uspořádaná práce utváří žádoucí vztah odsouzeného k práci jako typickou lidskou potřebu i jako prostředek k uspokojení dalších zájmů a potřeb člověka.⁵²

Zaměstnanost trestaných osob byla v roce 2013 na území ČR realizovaná v těchto oblastech:

⁵⁰ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 45. ISBN 9788073722043.

⁵¹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 103. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380.

⁵² BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 16 - 17. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

- Vnitřní provoz a vlastní výroba, zaměstnávala přes 2342 odsouzených
- Provozovny Střediska hospodářské činnosti zaměstnala na 1394 trestaných osob
- Podnikatelské subjekty poskytly pracovní místo 1644 vězňům

Reálná zaměstnanost odsouzených a průměrné využití fondu pracovní doby v roce 2013 činilo 72,91 % s průměrnou měsíční odměnou 3777 Kč.⁵³

Odmítnutí práce ze strany trestané osoby je bráno jako závažné porušení povinností odsouzeného. Zpravidla se za toto porušení uděluje kázeňský trest. V pracovní době je odsouzený oddělen od ostatních a není mu dovolena žádná zájmová činnost a to včetně poslechu rozhlasového vysílání či sledování televize.⁵⁴

4.2 Vzdělávací aktivity

Již v minulosti se vzdělávání a odstraňování negramotnosti připisuje zásadní význam při nápravě vězňů. Počet negramotných i pologramotných odsouzených byl vysoký. Většina z nich neměla před nástupem ukončené základní vzdělání, řada trestaných osob byli absolventi zvláštních škol. Proto byly zavedeny kurzy čtení, psaní i kurzy pro doplnění základních znalostí v úrovni základních škol. S postupem času se však zvýšila vzdělanost a dospělo se z mnohých výzkumů k teorii, že samotné vzdělávání má minimální až žádný vliv na nápravu vězně. Proto se dnes oblast vzdělávání trestaných osob přesouvá spíše do sféry vzdělávání pracovních oborů, které umožňují kvalifikaci i rekvalifikaci v řemeslech a tak otevírají odsouzeným možnost uplatnění na trhu práce.⁵⁵

⁵³ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013: *Hospodaření vězeňské služby České republiky: Odměňování zaměstnaných vězeňských osob* [online]. 2014, č 54 [cit. 2015-02-23].

Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

⁵⁴ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 103. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380.

⁵⁵ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 19. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

Vzdělávání odsouzených je postaveno na stejnou úroveň, jako je zaměstnávání trestaných osob. Tyto aktivity zajišťují vzdělávací střediska věznic (ŠVS), které mohou probíhat i v pracovní době.⁵⁶

Právo na vzdělávání je zakotveno a zaručeno v článku 33 Listiny základních práv a svobod. Zvláštní doporučení klade i Evropská rada v článku 28 zaměřenou především na mladistvé pachatele i na vězně se specifickými potřebami.

- Vzdělávání pokládá za součást vězeňského režimu, které by mělo mít stejný status jako pracovní činnost. Vězni nesmí být za dobu účasti na vzdělávacím programu finančně a jinak znevýhodněni.
- Každá věznice by měla mít volně dostupnou knihovnu s širokou škálou vzdělávacích i rekreačních zdrojů a knih. Důležité je i zajišťování činnosti vězeňské knihovny ve spolupráci s veřejnými knihovnami.
- Výchova vězňů by měla být zajišťovaná výchovně-vzdělávacími institucemi, které jsou integrovány do výchovně-vzdělávacího systému, tak aby odsouzený pro propuštění z výkonu trestu mohl nadále ve vzdělání pokračovat.⁵⁷

Veškeré vzdělávací aktivity probíhají na Středním odborném učilišti Vězeňské služby ČR (SOU), které bylo v roce 1996 zařazeno na rozhodnutí ministerstva školství mládeže a tělovýchovy mezi školy České republiky.⁵⁸

Na základě toho rozhodnutí, může být po úspěšném ukončení vzdělání vystaveno vysvědčení, které odsouzený obdrží, aniž by bylo na vysvědčení patrné, že bylo získané ve vězení.⁵⁹

⁵⁶ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 104. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380

⁵⁷ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 20. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁵⁸ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 21. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁵⁹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 105. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380

SOU, dnes disponuje sedmi odloučenými pracovišti vězeňských zařízení na našem území. Cílem SOU je připravit vězněné osoby ve výkonu trestu vazby či trestu odnětí svobody pro výkon povolání v následujících studijních oborech, jako jsou obráběči kovů, zámečníci, zedníci, stavební výroba, květinářské práce a mnoho dalších oborů. Dále se snaží o doplnění základního vzdělání či rozšíření kvalifikace. Vzdělávání vězňů může probíhat i v akreditované formě. Jedná se o krátkodobé reintegrační programy, které organizují jednotlivé vzdělávací střediska (ŠVS). Jedná se především o práci s křovinořezem, motorovou pilou či s vysokozdvíhým vozíkem.⁶⁰

4.3 Speciálně výchovné aktivity

Rozumí se tím individuální skupinová působení na trestané osoby vedené profesionály vězeňské služby (pedagogy, psychology, terapeuti). Ti se zaměřují zejména na sociálně-právní poradenství, terapeutické programy a na tréninky zvládnutí agresivity.⁶¹

Speciálně výchovné aktivity probíhají ve všech oddělení věznic. Uplatňují se však zejména na trestnou činnost osob, u kterých bylo zjištěno psychické onemocnění, nebo stav vyvolaný duševní poruchou (různé druhy závislosti). Posláním výchovných aktivit je převážně ochranné opatření a prevence. Proto do popředí vstupují léčebné, terapeutické, výchovné a zabezpečující složky. Cílem je odstranění či snížení nebezpečí potenciálních pachatelů se sklonem k porušování či ohrožování společnosti po návratu do občanského života. Důležitým účelem je též izolace pachatelů se změněnou přičetností či s úplnou nepřičetností.⁶²

Proto je nutné vytvořit takový systém zacházení, který působí ke snižování páchaní trestné činnosti a vytváří možnost změnit své chování a posléze odsouzené správně motivovat k nápravě. V současné době fungují tato specializovaná střediska:

⁶⁰ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 22. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁶¹ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 24. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁶² ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 157. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380

- Oddělení pro pachatele vyžadující speciální metody zacházení. Zařazení závisí na odborném posudku komise. Převážně v tomto oddělení najdeme odsouzené s mentální retardací. Cílem je vytvořit adekvátní prostředí, kde by nedocházelo k zneužívání slabších a handicapovaných osob ve vězeňském zařízení a předešlo se tak riziku zhoršení psychického stavu jedince.
- Oddělení pro odsouzené s poruchou duševní či s poruchou chování
- Oddělení pro trestané osoby s poruchou osobnosti a chování způsobené užíváním návykových látek⁶³

Výše uvedená oddělení se dále specifikují, v některých případech i na ochrannou léčbu. Ochranné léčení, je soudem nařízené opatření, aplikované u osob, které se dopustily trestného činu pod vlivem psychické poruchy nebo návykových látek. Osoby, u kterých je prokázána vážná narušenost duševních funkcí za svůj trestní čin odpovídají jen částečně nebo neodpovídají vůbec. Pachatelé, kteří se dopustili trestného činu pod vlivem alkoholu či jiných omamných látek jsou zcela odpovědní a zákonodárce zde může zvažovat o uložení ochranné léčby, aby se v budoucnosti předešlo páchání další trestné činnosti pod vlivem návykových látek.⁶⁴

Ochranné léčení se dále specifikují:

- Oddělení léčby protialkoholní a léčby patologického hráčství
- Oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického
- Oddělení specializované pro výkon sexuologického ochranného léčení⁶⁵

4.4 Zájmové aktivity

Obsahují různé formy skupinové i individuální činnosti, vedené specializovanými pracovníky, kteří se snaží u odsouzených rozvíjet vědomosti, schopnosti a sociální

⁶³ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 28. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁶⁴ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 158. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380

⁶⁵ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 25. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

dovednosti, které jsou předpokladem pro naplnění funkce trestu. Podle hypotéz nejrůznějších výzkumů se potvrzuje fakt, že pasivní trávení volnočasových aktivit, jako je posedávání v hospodách, konzumace alkoholu a drog vedou v pozdější době ke kriminogenním faktorům. Smyslem zájmových aktivit je naučit odsouzené trávit volný čas aktivně a smysluplně a dát odsouzeným možnost po propuštění zcela změnit svůj životní styl. Při výkonu trestu se snaží vyplnit čas aktivní činností, zaměřenou na rozvoj osobnosti, na vytvořeních kulturních návyků a na udržení fyzické i psychické kondice. Každá česká věznice nabízí svým vězňům volnočasové aktivity podle svých možností a to od sportovního vyžití, přes manuální dovednosti a kulturního programu. Ovšem tyto možnosti vzhledem k počtu odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody je dnes limitovaná.⁶⁶

4.5 Oblast utváření vnějších vztahů

Jedná se o udržení, vytvoření nebo posílení vazeb odsouzeného s vnějším světem. Patří sem diferencovaný způsob návštěv a styků odsouzeného s rodinou, které mohou být časově i komunikačně omezeny. Je nutné tuto oblast realizovat u střednědobých a dlouhodobých trestů odnětí svobody i s ohledem na negativní vliv institucionalizace vývoje naší společnosti. Musíme mít ovšem na paměti rostoucí tlak civilizace, který je obtížný i pro beztrestného občana natož na izolovaného jedince ve věznici. Realizované jsou například pravidelné vzdělávací vycházky, které slouží k poznání prostředí, historie daného místa i blízkého okolí. Tím odsouzený získává nové informace a poznatky k udržení zkušeností, které mu mohou pomoci při přípravě na řádný život po propuštění. K udržení kontaktů za zdí slouží i dopisování s vězni. Touto formou se zabývají především neziskové organizace, jako je pomoc o.p.s. Proškolení dobrovolníci si pravidelně dopisují s vybranými vězni. Dopisování probíhá zhruba s jednou až s dvěma odpověďmi za měsíc. Z důvodu bezpečnosti je po dobrovolníkovi požadován výpis z trestního rejstříku. Dále se dobrovolník zavazuje k trvalé mlčenlivosti a v rámci zachování své anonymity si zvolí svůj pseudonym, kterým se bude prokazovat během

⁶⁶ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 26-27. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

dopisování s odsouzeným. Také je povinen se jedenkrát za jeden až dva měsíce zúčastnit supervize.⁶⁷

Programy zacházení vycházejí z celkového chování a mohou se stát žádoucí motivací, která ovlivňuje pozitivní přizpůsobivost v rámci vězeňského prostředí. Tyto programy by neměly být pouze zaměřeny jen na chování odsouzeného, ale mohou se stát počátkem pozitivní komunikace mezi vězeňským personálem a odsouzenými. Principy zohledňující specifickou odsouzeného platí v případech sestavování programů se zvláštními skupinami odsouzených například mladiství, cizinci, sexuální devianty, psychopaty, vězni užívající omamné látky, odsouzení vykonávající trest doživotí nebo dlouhodobé tresty. V současné době je snaha vést odsouzené k sociálně akceptovatelnému a socializovanému uspokojování potřeb, vedoucí ke změně chování. Sochůrek ve svém díle kapitoly z penologie uvádí několik zásad při zpracování programů zacházení:

- Individuální přístup – respektování osobnosti odsouzeného a jeho individuálních zvláštností
- Motivace – motivovat odsouzeného kvůli rodině snahou o brzký návrat
- Přiměřenost – kladení takových požadavků na vězně, které jsou adekvátní k jeho intelektuálním schopnostem
- Komplexnost – snaha vytvořit určité soustavy návyků a postojů vedené k nápravě
- Zpětná vazba – pozorování vězně, pohovory s ním, jeho projevy v kolektivu atd.
- Cílevědomost – program zacházení musí jasně směřovat ke stanoveným, reálným cílům s ohledem na osobnost odsouzeného
- Systematicnost – působení na vězně musí být srozumitelné a realistické
- Soustavnost – působení na vězně musí být v co nejdelším časovém úseku a aktivity musí souviset s cíli ke změně v postojích a osobnosti
- Perspektivnost – vězeň nesmí mít pocit, že vše je jen „jako“

⁶⁷ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 28-29. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

Cílem programů zacházení s pachateli, které se soustředí na osobnost jedinců, jsou nejlépe dosažitelné v zaměření na jejich specifické problémy spojené s jejich chováním. Může se jednat o problémy, které vyvrcholily v době spáchání trestného činu, nebo jsou to důsledky zkušeností získané během pobytu ve vězení. Proto zacházení s pachateli má dvojí funkci. První funkce nabízí odsouzeným možnost ověřit si, zda jsou sami schopni podstoupit konfrontaci s předchozími i současnými problémy, druhá funkce programů dává větší prostor vězeňskému personálu pro porozumění prvků chování odsouzených. Plnění povinností ze strany odsouzeného v programech zacházení je základem hodnocení k případnému opuštění věznice a to buď ve formě návštěvy kulturního představení, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou, přerušeni výkonu trestu odnětí svobody nebo hodnocení soudu při přeřazení do mírnějšího typu věznice.⁶⁸

⁶⁸ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 45-47. ISBN 9788073722043.

5 Standardizované programy zacházení se specifickými skupinami vězňů

Systém standardizovaných programů se dlouhodobě opírá o koncepční záměry rozvoje českého vězeňství v oblasti diferenciaci odsouzených a v oblasti psychologické a terapeutické služby. Základním cílem je aplikovat konkrétně zaměřené, odzkoušené a moderní programy pro vybrané cílové skupiny odsouzených a rizikové pachatele. Primárně je kladen důraz na snížení rizika opakování trestného činu. Jejich funkčnost souvisí s předem stanoveným postupem, který se neustále ověřuje. Důležitou složkou je též hodnocení úspěšnosti programů, na nichž musejí pracovat vyškolení lektoři. Standardizovány jsou především takové programy, které se zaměřují na snižování rizika recidivy u odsouzených:

- Na sexuálně motivované trestné činy
- Za násilné trestné činy (včetně domácího násilí)
- Za nenásilné trestné činy (krádež, dopravní nehody)
- Trestné činy páchané pod vlivem návykových látek
- Příprava na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Pro vytvoření těchto standardních programů, jejich odzkoušení a přenesení do praxe upravuje nařízení generálního ředitele Vězeňské služby české republiky č. 35/2011, které stanovuje pravidla za realizaci programů zacházení.⁶⁹

Po celém světě jsou dnes realizovány tisíce programů, jejichž cílem je i prevence kriminality či jiných forem deviantního chování. Tyto programy se zaměřují jednak na různé typy kriminality a to ze strany aktéra (prevence kriminality dětí a mládeže) tak i na konkrétní delikventy (prevence krádeže aut, loupeže). Způsoby a metody, pomocí nichž se snaží dosáhnout cílů se, rozdělují do tří základních kategorií. A to na prevenci sociální, situační a viktimologickou.⁷⁰

⁶⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 31-32. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁷⁰ HOLAS, Jakub a Kazimír VEČERKA. *Stát a občan v prevenci kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, 75 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381370.

5.1 Zacházení s prvotrestanými pachateli ve vazbě a trestu

Pokud je odsouzený umístěn do výkonu trestu vazby, pohlíží se na něj jako na nevinného, dokud mu vina není prokázána. Tato presumpce neviny je základním principem zacházení. Prvotrestanec ve výkonu trestu odnětí svobody si nemůže nárokovat jiný způsob zacházení, má ovšem právo podle diferenciacie principu nebýt zařazen do skupiny recidivních a závažně narušených pachatelů.

Základem zacházení s prvotrestanci je systematický individuální přístup vězeňského personálu, spočívající v obnově osobnostních struktur méně narušené osobnosti, v získání důvěry i nápravy a opětovného přijetí mravního kodexu.⁷¹

5.2 Zacházení s mladistvými odsouzcenci

Zprávy o poruchovém chování z řad mládeže byly zaznamenány již na počátku civilizace. Zprvu bylo toto chování chápáno jako přestupek vůči sociálním regulativům daných tradic, později byli vnímány jako prohřešky na úkor sankcionovaných norem. Z tohoto důvodu lze brát určitou formu sociální deviace mládeže jako všudy přítomnou.⁷²

Nejdůležitějším úkolem vězeňské služby je udržení a zachování mravní nenarušenosti mládeže a ochrany mladé generace proti kriminálním vlivům. Osobnost mladistvého (do 18 let) je tvárná a proto je důležité uplatňovat výchovné vlivy, které je třeba maximálně zohlednit a systematicky uplatňovat.⁷³

Věznice pro mladistvé slouží k výkonu trestu odsouzených ve věku 15-18 let, dále pro ty, kteří v této věznici dokončují svůj trest a přesáhli 18 let.⁷⁴

Základem zacházení s mladistvým vězněm je plný rozsah výchovně vzdělávacích programů. Dále mu je věnována soustavná péče, rovněž dochází k pravidelnému vyhodnocování pozitivních změn v postojích i chování. Důležitým bodem v zacházení

⁷¹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 77 s. ISBN 80-7251-104-1

⁷² VEČERKA, Kazimír. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 25 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-033-1.

⁷³ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 77 s. ISBN 80-7251-104-1

⁷⁴ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 47. ISBN 9788073722043.

je odpovídající komunikační a dialogický mechanismus mladistvého a výchovného personálu.⁷⁵

Program TP 21 junior je zaměřený na problematiku snižování násilí mezi mladistvými odsouzenými. Tento program se uplatňuje ve věznicí Všehrady. Hlavním cílem je snižování agresivních projevů mezi mladistvými trestanci a vězeňským personálem. Klade se velký důraz na motivování mladistvé pachatele k vytvoření pozitivního náhledu, dále se upozorňuje na nevhodnost řešení konfliktů agresivním jednáním. Odsouzený si musí uvědomit svou zodpovědnost za své jednání a porušování společenských zásad. Tento program probíhá 2x ročně. U většiny mladistvých dochází po absolvování tohoto programu ke snížení agresivního jednání. V červenci 2011 byl tento program začleněn do příloh NGR č.35/2011 jako standardizovaný program.⁷⁶

5.3 Zacházení s odsouzenými za nedbalostní trestné činy

Předpokladem nedbalostních trestných činů je to, že čin byl spáchán neúmyslně, bez záměru ublížit. Příčinou trestné činnosti je souhra náhod, podcenění situace, zanedbání či opomenutí povinností. Nejčastějšími případy jsou dopravní nehody (alkohol při řízení osobního automobilu v silničním provozu) nebo nedodržení bezpečnostních předpisů v zaměstnání. Trestem pro tyto odsouzené bývá působení samotného svědomí, většinou si uvědomí svou vinu a trest akceptují. Zpravidla těmto odsouzeným pomůže rodinné zázemí, a proto dochází při dobrém chování a dobré spolupráci s odsouzeným k dřívějšímu propuštění z výkonu trestu. Ve spolupráci s Centrem dopravního výzkumu se podařilo vytvořit program zaměřený na pachatele dopravních nehod tak, aby návrat do společnosti proběhl bezproblémově. Účástí na programu byla pro odsouzené příležitost vyrovnat se s negativní zkušeností své trestné minulosti a využít jí ve prospěch další bezproblémové řidičské praxe. Program probíhá dvakrát ročně pro dvanáct odsouzených v souvislosti s dopravní nehodou.⁷⁷

⁷⁵ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 77 s. ISBN 80-7251-104-1

⁷⁶ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 35. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁷⁷ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 35- 36. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

5.4 Zacházení s odsouzenými ženami

Pro zacházení s trestanými ženami jsou zřízeny všechny typy věznic (A, B, C, D), a to z důvodu specifického problému, vyplývající z podstaty pohlavní diversity, psychicky a psychosomatického uspořádání.⁷⁸

Ženy mají nízký práh vzrušivosti, jsou náchylnější k patickým a hysterickým výbuchům. Trestané ženy vyžadují maximálně citlivý přístup zacházení. Při řešení problému vyžaduje důvěrný až intimní rozbor věci s důvěryhodnou osobou. Osobnost ženy je více individuální než kolektivní, proto je individuální přístup efektivnější.

Odsouzené ženy s dětmi navíc trpí fixovanými představami o ztrátě dítěte během pobytu ve věznici.⁷⁹

Pro tyto odsouzené ženy ve výkonu trestu odnětí svobody s dětmi jsou zřízeny oddělení ve věznici Světlá nad Sázavou, kde ženy mohou mít u sebe děti do tří let věku.⁸⁰

5.5 Zacházení s osobami duševně nemocných, narkomany a alkoholiky

Zde jsou zařazeny osoby, které mají soudem nařízené ochranné ústavní protialkoholické nebo protitoxické léčení i ti, kteří se do léčby přihlásí dobrovolně. Převážně jde o odsouzené trpící psychickou i duševní poruchou, nebo vězně trpící závislostí na omamných látkách. Ochranné léčení se provádí ve specializovaných odděleních, jakož jsou věznice Rýnovice, Znojmo, Opava, Příbram.⁸¹

Cílem je snaha o získání dovednosti potřebné pro usnadnění abstinence. Dále je důležité vybudovat přehodnocený vztah k alkoholu, nebo k patologickému hráčství. Základem je

⁷⁸ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 48. ISBN 9788073722043.

⁷⁹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 78 s. ISBN 80-7251-104-1

⁸⁰ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 48. ISBN 9788073722043

⁸¹ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie..* Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 48. ISBN 9788073722043

resocializační léčba s adekvátními terapeutickými technikami, například skupinová terapie, zájmové aktivity (převážně sportovní činnosti), relaxační metody.⁸²

5.6 Zacházení s osobami s parafilii (sexuální devianti)

Najdeme zde odsouzené s diagnostikovanou sexuální deviací, kteří jsou zařazeni do speciálního oddělení v Kuřimě.⁸³

Tyto pachatelé mají soudem nařízenou ochrannou sexuologickou léčbu, pod podmínkou přiznání si trestného činu a alespoň částečný náhled na svou deviaci. Na základě komplexní zprávy jsou odsouzení zařazeni do intenzivního terapeutického programu, který musí plnit 21 hodin týdně s docházkou na volitelné i povinné stanovené aktivity. Plnění programu zacházení se pravidelně vyhodnocuje jednou za 3 měsíce. Povinné aktivity jsou zaměřené na charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti (komunita, lékařská vyšetření, sociálně psychologický výcvik, skupinová psychiatrie atd.). Z volitelných aktivit si může každý vybrat podle svých zálib (relaxace, vaření, výpočetní technika, vzdělávací kroužky atd.)⁸⁴

5.7 Zacházení s vězni se závažnými poruchami chování

Zde jsou umístováni vězni, kteří se chovají agresivně k sobě, ke svému okolí nebo jsou jinak nebezpeční. Tyto odsouzení tvoří ve standardních podmínkách výkonu trestu početnou a problémovou skupinu, kterou lze rozdělit:

- Agresivní, nepřizpůsobivé vězně
- Apatické, rezignující odsouzené
- Pachatele s negativistickým a opozičním chováním
- Fanatiky a kverulanty

⁸² BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 25. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁸³ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 48. ISBN 9788073722043

⁸⁴ TERAPEUTICKÝ PROGRAM PRO SEXUÁLNÍ DEVIANTY. In: *Vězeňská služba ČR* [online]. 2010 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-kurim-46/o-nas-1587/vykon-vezenstvi-217/terapeuticky-program-pro-sexualni-devianty>

- Na trestance unikající z reality⁸⁵

Agresivní chování ve vězeňském prostředí je nebezpečným jevem, který může ovlivnit řád věznic, nebo v nejhorším případě vyvolat vězeňskou vzpouru. Metodou zacházení může být zařazení pachatelů do programu zaměřeného na pachatele násilí. Cílem je určení příčiny rizikovosti odsouzeného pachatele (domácí násilí a jiné formy násilného chování), k získání adekvátního náhledu na spáchaný trestný čin.⁸⁶

Dále mohou být zařazení do standardizovaného programu GREPP-intenzivní redukční program, zaměřený na práci s vinou. Jde o vzdělávací program pro práci s pachateli, kteří jsou odsouzeni za své trestné činy násilí na dětech (týrání dětí, sexuální zneužívání a komerční sexuální zneužívání). Program „narovnání“ probíhá zhruba 7 týdnů a to dvakrát ročně pro skupinu 12 odsouzených. Programem prošlo již 87 odsouzených zařazených ve věznicích s ostrahou a 36 pachatelů zařazených ve věznicích typu B (s dozorem).⁸⁷

GREPP2 – dlouhodobý terapeutický program

Tento projekt navazuje na svého předchůdce GREPP. Je dlouhodobě koncipován, v zásadě na 10 měsíců, s cílem snížit rizika recidivy po propuštění. Ve spolupráci s českými sexuology Psychiatrické léčebny v Praze-Bohnicích byla vypracovaná struktura a obsah tohoto programu. Do tohoto programu bylo v říjnu 2010 zařazeno 10 odsouzených, kteří již v minulosti prošli krátkodobým programem GREPP. Tato pilotáž byla vyhodnocena jako úspěšná ve smyslu snížení rizika recidivy. V červenci 2011 byl program GREPP/GREPP2 začleněn do přílohy č.2 NGR č. 35/2011 jako standardizovaný program.⁸⁸

⁸⁵ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 49. ISBN 9788073722043

⁸⁶ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 36. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁸⁷ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 34. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

⁸⁸ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 34. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

5.8 Zacházení s doživotně odsouzenými

Najdeme zde odsouzené s vážnými psychickými poruchami (specifické poruchy osobnosti, parafiliemi), pachatele nájemných vražd, trestance za závažné hospodářské kriminality a další.⁸⁹

Odsouzený v doživotním trestu ztrácí veškerou naději na svobodný život, proto programy zacházení musí být sestaveny tak, aby obsahovali bohatou náplň vězeňských aktivit (vzdělávání, volnočasové aktivity, terapeutické a pracovní činnosti, ...). Jiné způsoby zacházení než úprava snesitelnosti doživotního vězení je nerealistická. V červenci 2009 byl vytvořen model zacházení s kategorií doživotně odsouzených, orientován na snižování jejich nebezpečnosti. S vězni pracuje vybraný tým zaměstnanců věznice, kteří se zaměřují na trestnou činnost, na postoje k ní a dále pomáhají vyrovnat se s vinou.⁹⁰

5.9 Program zacházení s opakovanou trestnou činností

Program 3Z (zastav se, zamysli se a změň se) je zaměřen na vícekrát trestané vězně (převážně s majetkovou trestní činností), který je adaptován vězeňským a probačním týmem za vedení anglických lektorů. 3Z je veden dvojicí, vyškolených lektorů zpravidla 2x ročně ve skupině obsahující 12 odsouzených. Cílem je vytvoření adekvátního náhledu na trestnou činnost a uvědomění si a přijetí jejich důsledků. Program by měl podnítit odsouzené ke změně postojů a myšlení vedoucí ke kriminální činnosti a motivovat je k získání nových sociálních zkušeností a dovedností vedoucí k nekriminálnímu způsobu života.⁹¹

5.10 Zacházení s cizinci

Odsouzení s cizí národností tvoří speciální diferencovanou skupinu odsouzených, u níž je nutné způsoby zacházení přizpůsobit etickým, národnostním zvláštnostem a zvykům, které mohou působit ostatním trestaným osobám jako extrémní, exotické až

⁸⁹ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 51. ISBN 9788073722043

⁹⁰ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 78 s. ISBN 80-7251-104-1

⁹¹ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 33. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158

nepochopitelné. To se především týká náboženského přesvědčení a vykonávání rituálních úkonů. Z výše uvedeného vyplývají určitá práva trestané osoby s cizí národností ve výkonu trestu vazby a trestu odnětí svobody, které shrnu do jednotlivých bodů. Každá osoba s odlišnou národností má právo:

- Na svůj mateřský jazyk v trestně- právních, soudních úkonů
- Na literaturu a tisk ve svém jazyce
- Na konsulátem pověřeného pracovníka, který má povinnost kontaktovat rodinu zadrženého či vězněného cizince a zprostředkovává možnosti korespondence, návštěvy a balíčky odsouzenému
- Měl by mít možnost styku se svými soukmenovci v případě, že se v daném oddělení vyskytují⁹²

Největší skupinou mezi cizinci tvoří lidé bývalého Sovětského svazu, s tím souvisí vážný úkol i problém nedostatku jazykově vybavených zaměstnanců VS pro komunikaci s odsouzenými.⁹³

Důležitým a základním úkolem, vězeňského personálu, po umístění cizince do vězeňského oddělení, je nutnost sledování způsobů chování českých trestaných osob, kteří, častou působí extremistickým chováním s rasistickým podtextem.⁹⁴

⁹² ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 79 s. ISBN 80-7251-104-1

⁹³ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 49. ISBN 9788073722043

⁹⁴ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 79 s. ISBN 80-7251-104-1

Závěr

Cílem bakalářské práce byl popis jednotlivých oblastí resocializace obohacené o výchovné funkce programů zacházení, uplatňující se v praxi vězeňského personálu.

Resocializace, je dnes klíčovým bodem nápravy pachatele. Ovšem v dávné minulosti to tak nebylo. V minulých staletích se na trest pohlíželo jako na odplatu a mstu, které byly nelidské, kruté a opovrhovaly důstojností vězněné osoby. Určené prostory, ve kterých žily trestané osoby, byly takřka v nelidských až v nehygienických podmínkách, kde nejčastěji docházelo k úmrtí ještě dříve, než si stačili odsouzení odpykat svůj trest. Postupem času se zacházení s vězni pomalu zlepšovalo. Změnil se zcela pohled na člověka jako na lidskou bytost se svými potřebami a právy. Na tomto základě se začaly objevovat pokusy o zavedení specializovaného personálu, který s těmito potřebami a právy pracoval. Vězeňské prostory se z nehygienického prostředí zcela změnil na věznice odpovídající standardům doby s prvky humánního myšlení.

Dnes je kladen velký důraz na výchovné aspekty, resocializaci a vzdělávání vězňů.⁹⁵ Tyto aspekty se v dnešní době plní podle mého názoru velmi obtížně. A to z důvodů neustálého rostoucího násilí mezi lidmi, které je podporováno médií. Resocializační úskalí se neustále zvětšuje. Je velmi těžké správně diagnostikovat profil pachatele a vést ho k přehodnocení své kriminální činnosti. Většina z pachatelů plní tyto příkazy jen na „oko“ aby byli co nejdříve propuštěni a mohli tak nadále provozovat svůj kriminální život. I u mladistvých pachatelů se často setkáme s neúspěchem „převýchovy“. Mladí lidé a to i ve velmi mladém věku se stávají více agresivními nejen na své vrstevníky ale i na rodiče. Tento fakt je podporován vzájemným působením a chováním dospělých lidí mezi sebou, které často děti kopírují, nenapomáhá k tomu ani možnost sledování násilí v televizi, na internetu či v počítačových hrách.

Cílem a náplní bakalářské práce bylo na základě odborných publikací porovnat nejrůznější metody zacházení, které se dnes daleko více zaměřují na uvědomění si svého kriminálního života a probuzení touhy změnit své chování k lepšímu. Podle mého názoru je i se svými úskalí nejučinnější právě práce s mladistvými. Řada dysfunkčních problémů vzniká již v raném dětství. Proto je důležité tyto problémy vyřešit již v dětství

⁹⁵ BRADOVÁ, Jana. *Historie české penitenciaristiky*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta Humanitních studií. Institut mezioborových studií Brno. Vedoucí práce M. Jůzl.

čí v dospívání, kdy se dá dítě úspěšně „převychovat“. Mladý člověk je velmi tvárný, a proto jsou uplatňující metody daleko efektivnější.

Na závěr se dá říci, že odborná práce v oblasti nápravy recidivy bude stále těžší a odbornější. A je tedy zejména na nás, na budoucích matkách a otcích, abychom se svým dětem plně věnovali a vychovali je tak, aby měly jiné lidi v úctě, pocíťovali k nim solidaritu a vedlo to k úbytku zbytečné agrese a násilí ve společnosti.

Seznam použitých zdrojů

Seznam Literatury:

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 9. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381158.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380.

ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. 36 s. ISBN 80-7251-104-1

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1996, 55 s. ISBN 8070402350.

HOLAS, Jakub a Kazimír VEČERKA. *Stát a občan v prevenci kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, 75 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381370.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011, s. 214. ISBN 9788073874438.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, s. 101. ISBN 978-80-200-1679-9.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 6-7. ISBN 9788073722043.

VEČERKA, Kazimír. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 25 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-033-1.

Internetové zdroje

BRADOVÁ, Jana. *Historie české penitenciaristiky*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta Humanitních studií. Institut mezioborových studií Brno. Vedoucí práce M. Jůzl.

České věznice: Vězeňská služba České republiky. Praha: Vězeňská služba České republiky 2008. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf

Duchovní služba ve věznicích ČR. In: *Vězeňská služba ČR* [online]. 2010 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/duchovni-sluzba-1287/zakladni-informace/english-summary-prison-pastoral-care-6573>

Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015: Účel a cíl [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, 21.9.2005 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf

KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>

LANGR, Jiří. *Specifika resocializace závislostního chování ve věznicích*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce P. Mühlpachr.

Nástin vývoje československého vězeňství v letech 1948 – 1989. *Historická penologie*. 2004, č. 5, s. 1-2. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2004/hp_04_05.pdf

Přehled funkcionářů státní správy, odpovědných za vězeňství na území Čech, Moravy a Slezska v letech 1865–1918. *Historická penologie*. 2004, č. 5, 6 - 8. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2004/hp_04_05.pdf

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. *Úkoly, organizace a řízení vězeňské služby české republiky: Úkoly Vězeňské služby České republiky* [online]. 2014, č. 54 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013: *Hospodaření vězeňské služby České republiky: Odměňování zaměstnaných vězeňských osob* [online]. 2014, č. 54 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. *Úkoly, organizace a řízení vězeňské služby české republiky: Organizace a řízení Vězeňské služby České republiky* [online]. 2014, č. 54 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

Terapeutický program pro sexuální devianty. In: *Vězeňská služba ČR* [online]. 2010 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-kurim-46/o-nas-1587/vykon-vezenstvi-217/terapeuticky-program-pro-sexualni-devianty>

- I. Vězeňství habsburské monarchie (1850 – 1918). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>
- III. Vězeňství v Protektorátu Čechy a Morava (1939 - 1945). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>
- IV. Obnova československého vězeňství (1945 – 1952). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>
- V. Československé vězeňství podle sovětského vzoru (1953 – 1965). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>
- VII. Reforma českého vězeňství (1990 – 1992). In: *HISTORIE VĚZEŇSTVÍ* [online]. 2010 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

EVP – Evropská vězeňská služba

Koncepce – Koncepce českého vězeňství do roku 2015

NGŘ – nařízení generálního ředitele

OSN – Organizace spojených národů

SOU – Střední odborné učiliště

ŠUS – školská vzdělávací střediska

VS – vězeňská služba

VS ČR – vězeňská služba České republiky

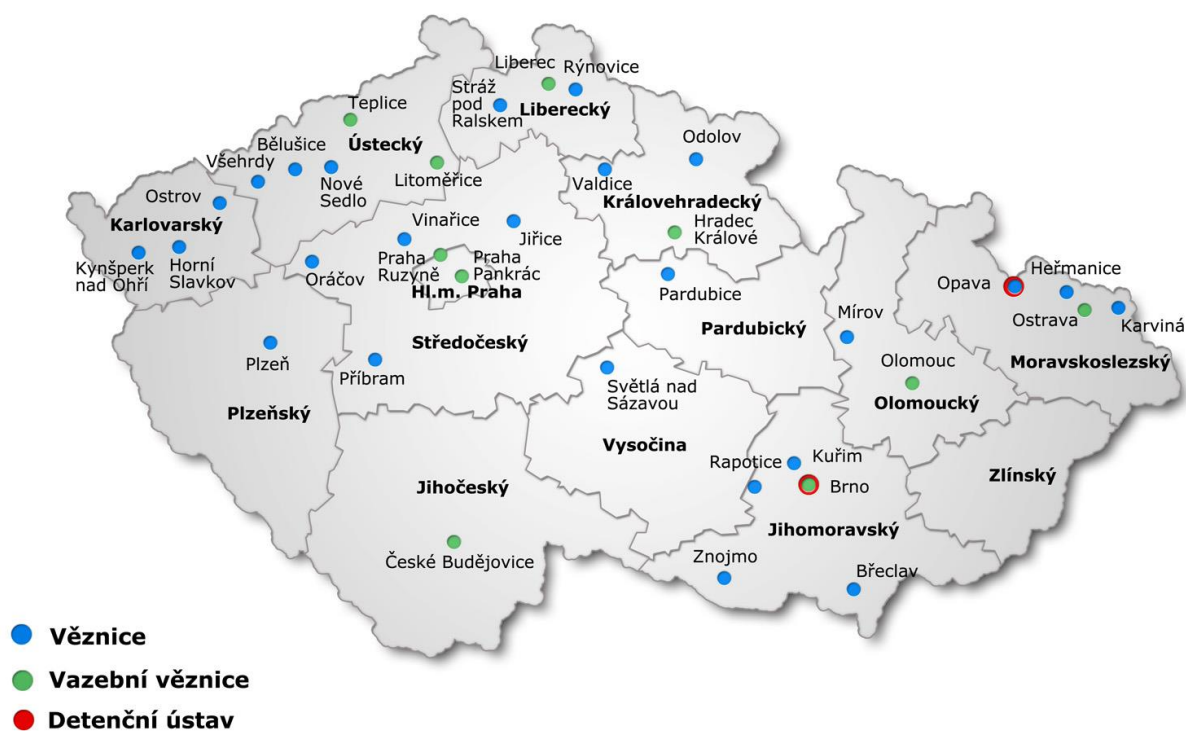
VTOS – výkon trestu odnětí svobody

3Z – program zastav se, zamysli se a změň se

Přílohy

Příloha I: Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

Zdroj: Vězeňská služba české republiky [online]⁹⁶

⁹⁶ Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR. In: *Vězeňská služba ČR* [online]. 2013 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>

Příloha II: Výňatek ze zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody Hlava III. zacházení s odsouzenými

HLAVA III ZACHÁZENÍ S ODSOUZENÝMI

§ 40

Obecné ustanovení

(1) Během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné, nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení.

(2) K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahující 3 měsíce.

§ 41

Program zacházení

(1) Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.

(2) Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný.

(3) Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.

(4) V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života.

(5) Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení.

§ 42

Oprávnění soudů a dalších orgánů činných v trestním řízení

Při výkonu své pravomoci stanovené zákonem a v souvislosti s konkrétním řízením jsou soudci, případně zaměstnanci soudu k tomu určení a další orgány činné v trestním řízení oprávněni navštěvovat odsouzené ve výkonu trestu, mluvit s nimi bez přítomnosti třetí osoby a nahlížet do jejich osobních spisů a dalších písemností, které souvisejí s výkonem trestu a jejichž znalost je nutná k vedení probíhajícího řízení.

§ 43

Účast církví, náboženských společností, zájmových sdružení občanů, nevládních organizací a dalších orgánů a institucí na naplňování účelu trestu

(1) Na naplňování účelu trestu se v souladu se zvláštními právními předpisy mohou podílet po dohodě s generálním ředitelem Vězeňské služby, případně ředitelem věznice registrované církve a náboženské společnosti, zájmová sdružení občanů, nevládní organizace a další orgány a instituce, se kterými odsouzený udržuje styk a které mohou přispět k plnění účelu výkonu trestu (dále jen "orgány a instituce").

(2) Pověření zástupci orgánů a institucí mohou po dobu výkonu trestu udržovat s odsouzeným osobní styk, zajímat se o jeho chování ve výkonu trestu a pomáhat mu při vytváření příznivých podmínek pro jeho samostatný způsob života. Na požádání je věznice informuje o stavu převýchovy a chování odsouzeného, pokud s tím odsouzený souhlasí.

(3) Zástupce orgánů a institucí pověřené výkonem oprávnění podle odstavce 2 věznice poučí o povinnosti dodržovat právní předpisy pro výkon trestu a respektovat vnitřní řád věznice včetně časového režimu života odsouzených.

(4) Věznice v případě potřeby zabezpečí vhodné prostory a podmínky pro činnost orgánů a institucí tak, aby nebylo narušeno nebo ohroženo plnění programů zacházení.

(5) Poskytování humanitárních služeb ve věznici podle odstavců 1 až 4 se nepovažuje za návštěvy podle § 19.

§ 45

Odměny

(1) Jestliže odsouzený svým chováním a jednáním nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu, lze mu udělit odměnu.

(2) Odměnami jsou:

- a) pochvala,
- b) mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin,
- c) povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,
- d) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- e) věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč,
- f) rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce,
- g) povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení,
- h) přerušování výkonu trestu.

§ 49

Umístění do uzavřeného oddělení a samovazby

(1) K uložení kázeňského trestu celodenního umístění do uzavřeného oddělení a umístění do samovazby je nezbytné předchozí posouzení lékaře, že odsouzený je zdravotně způsobilý podrobit se tomuto kázeňskému trestu.

(2) Před nástupem kázeňského trestu celodenního umístění do uzavřeného oddělení nebo umístění do samovazby a nejméně jednou týdně v průběhu jeho výkonu musí být odsouzený prohlédnut lékařem, který posoudí, zda je zdravotně způsobilý k výkonu tohoto kázeňského trestu. Tím není dotčeno právo odsouzeného na poskytnutí zdravotní péče i v jiné době během výkonu kázeňského trestu.

(3) Při kázeňském trestu umístění do samovazby odsouzený nepracuje, neúčastní se programu zacházení, není mu dovoleno kouřit, číst denní tisk, knihy nebo jiné publikace, kromě právnické, vzdělávací nebo náboženské literatury, a nakupovat potraviny a věci osobní potřeby s výjimkou hygienických potřeb. Není mu dovoleno odpočívat na lůžku mimo dobu k tomu vnitřním řádem určenou. Stejně se postupuje i při kázeňském trestu celodenního umístění do uzavřeného oddělení s tím rozdílem, že

odsouzený je povinen vykonávat úklidové práce a práce nezbytné k zajištění běžného provozu ve věznici.

(4) S výkonem znovu uloženého kázeňského trestu celodenního umístění do uzavřeného oddělení nebo umístění do samovazby nelze začít dříve než po uplynutí alespoň 10 dnů od výkonu některého z těchto kázeňských trestů. Jestliže však kázeňský trest celodenního umístění do uzavřeného oddělení nebo umístění do samovazby byl znovu uložen ještě v průběhu výkonu některého z těchto kázeňských trestů, lze vykonat oba takové kázeňské tresty bezprostředně za sebou.

§ 56

Přerušeni výkonu trestu

(1) V případě úspěšného plnění programu zacházení a dosahování účelu výkonu trestu může ředitel věznice formou odměny přerušit výkon trestu odsouzenému až na 20 dnů během kalendářního roku. Doba přerušeni se počítá do výkonu trestu.

(2) Pro naléhavé rodinné důvody může ředitel věznice přerušit odsouzenému výkon trestu až na 10 dnů během kalendářního roku.

(3) Je-li třeba odsouzenému neodkladně poskytnout zdravotní péči, kterou nelze zajistit ve věznici nebo ve specializovaném zdravotnickém zařízení Vězeňské služby, může ředitel věznice na nezbytně nutnou dobu výkon trestu odsouzenému přerušit. Pokud si odsouzený újmu na zdraví nezpůsobil úmyslně, doba přerušeni výkonu trestu nepřesahující 30 dnů v kalendářním roce se započítává do doby výkonu trestu. Výňatek některých ustanovení vyhlášky č. 345/1999 Sb., Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Zdroj: zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Příloha III: Výňatek ze zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody Hlava IV. realizace programu zacházení a zaměstnávání odsouzených

HLAVA ČTVRTÁ

REALIZACE PROGRAMU ZACHÁZENÍ A ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH

Realizace programů zacházení

§ 36

(1) Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.

(2) Program zacházení s odsouzenými se člení:

- a) pracovní aktivity,
- b) vzdělávací aktivity,
- c) speciální výchovné aktivity,
- d) zájmové aktivity,
- e) oblast utváření vnějších vztahů.

(3) Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí

- a) zaměstnávání,
- b) práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice (§ 32 odst. 2 zákona),
- c) pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

(4) Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí

- a) vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm,
- b) vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
- c) vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

(5) Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a

skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména

- a) terapeutická (zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie),
- b) sociálně právní poradenství,
- c) trénink zvládnání vlastní agresivity.

(6) Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.

(7) Při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy.

(8) Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

§ 37

Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.

§ 38

(1) Naplnění cíle programu zacházení jednotlivého odsouzeného se hodnotí pravidelně v termínech stanovených v odstavci 2. Při hodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho chování a jednání. Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení projednají zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) s odsouzeným; odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí.

(2) Programy zacházení jsou zpravidla vyhodnocovány jednou

- a) za měsíc ve věznici pro mladistvé,
- b) za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou,
- c) za tři měsíce ve věznici s ostrahou,
- d) za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou.

(3) Aktualizací programu zacházení je i zařazení do minimálního programu zacházení či

přechod do individualizovaného programu zacházení.

§ 39

(1) Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení je základním podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu.

(2) Návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu podá soudu ředitel věznice zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců (§ 8 odst. 1).

(3) Odborní zaměstnanci doporučí řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice s mírnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud je hodnocení programu zacházení odsouzeného kladné a pokud byly vyčerpány možnosti dané věznice při aktualizaci programu zacházení.

(4) Odborní zaměstnanci doporučí řediteli věznice podání návrhu na přeřazení odsouzeného do věznice s přísnějším způsobem vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, pokud bylo prokázáno, že s odsouzeným bylo zacházeno způsobem navrženým v komplexní zprávě a

a) odsouzený je zařazen do minimálního programu zacházení a jeho hodnocení po dobu alespoň tří hodnotících období (§ 38 odst. 2) neumožňuje aplikaci individuálního programu zacházení,

b) odsouzený spáchá ve věznici trestný čin nebo zvláště závažným způsobem opakovaně neplní povinnosti nebo porušuje zákazy stanovené v § 28 zákona.

(5) Volba a způsob naplňování cíle programu zacházení je vedle chování, jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a výkonu trestu jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzeného do některé ze zpravidla tří přístupných skupin vnitřní diference.

(6) Do první přístupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.

(7) Do druhé přístupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem.

(8) Do třetí přístupné skupiny vnitřní diference se zařazují odsouzení, kteří převážně

a) program zacházení neplní nebo jej odmítají,

b) neplní své povinnosti,

c) chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.

(9) Prostupné skupiny vnitřní diferenciacie tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených. Ve vnitřním řádu se stanoví podrobnější podmínky vnitřní diferenciacie tak, aby odsouzený mohl být během výkonu trestu na základě změn v přístupu, plnění programu zacházení, plnění povinností a chování a jednání v souladu, či nesouladu s vnitřním řádem postupně zařazován do jednotlivých skupin.

(10) O zařazení a o změně zařazení odsouzeného do prostupné skupiny vnitřní diferenciacie rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců (§ 8 odst. 1), zpravidla při hodnocení programu zacházení (§ 38 odst. 1, 2).

§ 40

(1) Kromě aktivit uvedených v programu zacházení může odsouzený v době vymezené vnitřním řádem uspokojovat své potřeby

- a) využíváním knihovny věznice,
- b) odběrem tisku, knih a publikací,
- c) podílem na vydávání vlastního časopisu odsouzených,
- d) sledováním rozhlasových a televizních pořadů,
- e) účastí na dalších aktivitách vzdělávání a zájmové činnosti zprostředkovaných věznicí.

(2) Při zprostředkování aktivit vedoucích k uspokojování potřeb odsouzených uvedených v odstavci 1 je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, s důrazem na ty, které vyžadují aktivní přístup odsouzených.

Zaměstnávání odsouzených

§ 41

(1) Odsouzený je zařazen do práce rozhodnutím ředitele věznice, a to zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců (§ 8 odst. 1).

(2) Povinnost pracovat se nevztahuje na odsouzeného

- a) staršího 65 let,
- b) plně invalidního,
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení,
- d) dočasně práce neschopného,
- e) pokud z povahy překážky vyplývá, že je jeho pracovní povinnost vyloučena.

(3) Odmítnutí práce odsouzeným, který byl zařazen do práce, je závažným porušením

povinnosti odsouzeného, za něž se zpravidla odsouzenému uloží kázeňský trest. V případě odmítní práce se odsouzený zpravidla umístí v době, kdy by měl pracovat, odděleně od ostatních odsouzených, přičemž se mu neumožní zájmová činnost včetně sledování televizního a rozhlasového vysílání.

(4) Ustanovení předchozího odstavce se netýká odsouzených, kteří vzali zpět svůj souhlas se zařazením do práce u cizích subjektů uvedených v § 30 odst. 4 zákona.

§ 42

Ředitel věznice je oprávněn podle pracovněprávních předpisů rozvrhnout pracovní dobu odsouzených, popřípadě jim nařídít práci přesčas; je zejména oprávněn upravit pracovní dobu odsouzených tak, aby byla shodná s pracovní dobou pracovníků zaměstnavatele. Při nařizování práce přesčas ředitel věznice přihlédně k délce trestu, který má odsouzený v kalendářním roce vykonat.

§ 43

(1) Odsouzení, kteří byli zařazeni do práce, se zpravidla rozdělují do pracovních skupin; vedoucí těchto skupin určuje ředitel věznice nebo jím pověřený zaměstnanec oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu).

(2) Odsouzení se do pracovních skupin zařazují a přeřazují v souladu s účelem výkonu trestu. O přeřazení odsouzeného do jiné pracovní skupiny rozhoduje ředitel věznice.

§ 44

(1) Před zařazením do práce musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi, jakož i s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a protipožárními předpisy, které je povinen při práci dodržovat.

(2) Odsouzený musí být zaškolen k výkonu prací, které mu byly přikázány, pokud to jejich povaha vyžaduje; délka a rozsah zaškolení jsou stejné jako u ostatních pracovníků

Zdroj: zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Abstrakt

MERTLOVÁ, M. *Výchovné komponenty trestu odnětí svobody*. České Budějovice 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce RSDr. Ján Mišovič, CSc.

Klíčová slova: Vězeňství, odsouzený, resocializace, programy zacházení, vězeňská služba, odnětí svobody.

Bakalářská práce se zabývá procesem nápravy osob ve výkonu trestu. Seznamuje čtenáře ve stručném přehledu s historií i se současným stavem vězeňského systému. Dále charakterizuje nejrůznější komponenty výchovné funkce trestu, kam lze zařadit proces resocializace, rehabilitace, reedukace a mnoho dalších. Proces nápravy se dále zaměřuje na jednotlivé specifické skupiny vězňů, obohacené o standardizované programy zacházení, využívané dnes běžně ve vězeňské praxi. K současnému stavu vězeňského systému přispěla i koncepce českého vězeňství, v níž jsou podrobněji charakterizovány její cíle a důležitost.

Abstract

Educational components of imprisonment

Key words: A state of imprisonment, guilt, resocialization, treatment program, prison service, imprisonment.

Thesis deals with the process correcting the prisoners. Firstly, the readers are given the brief information of the present-day prison system. The thesis also characterises various educational functional components of the punishment including the resocialization, rehabilitation, re-education and many others. The correcting process also focuses on some specific groups of the imprisoned as well as the standardized treatment programs, which are common in present-day prison practise. According to the conception of the Czech imprisonment, which also contributes to the current status of the prison system, the importance and aims are described in detail.